

Pogreški v naših drevesnicah.

Prvi in poglobitni pogrešek naših drevesnic (vrtov, kjer se mlada drevesca izrežajo) je, da niso v dobri zemlji. Jaz nisem našel na Francozkem ne ene drevesnice v peščeni zemlji; vse so ali v ilovnati, dobri oravni zemlji, ali po preoranih ledinah, ali pa sicer na prav rodovitni zemlji. Le v dobri zemlji rastejo drevesa veselo in spešno. Kdor je mladike v francoskih drevesnicah vidil, vé, kako na mlada drevesa dela rodovitna zemlja. Pri nas že mnogo taci dreves meseca malega srpana (julija) nima soka, postanejo nekako rumena, in vidi se jim, da hirajo; na Francoskem pa drevesa o poznem poletju še le prav rastó.

Drugi pogrešek naših drevesnic je ta, da se drevesca težko požlahnujejo, in sicer zato, ker v slabih tleh stojé, manjka žlanih cepičev, in ljudje ne znajo prav cepiti. Ako ni divjak zdrav in spešno ne raste, se cepljenje ne prime rado, posebno če poleti s popkom cepiš. In kako si moremo zdravih in čvrstih divjakov zarediti, dokler v slabih tleh rastejo, in dokler drevorejci trdijo, da se mlada drevesa morajo v peščeni zemlji imeti, da se potem iz drevesnic presajena, drugej dobro sponašajo! Če je drevesce izprva zamorjen hiravec, kaj neki bode iz njega? V naših drevesnicah se nahajajo štemplji, ki so po mnogih skušnjah cepljeni pravi krivenci postali. In kaj, če iz taci dreves tudi biti, ktera po 4 do 6 let stojé, pa kažejo, da se cepljenje ni prav prijelo! Taci pokvek ne vidiš v francoskih drevesnicah; ondi se vse zemljišče naenkrat obsadi, in naenkrat tudi pocepi; kar spešno ne raste, se precepi, in če se tudi potem dobro ne obnaša, se iz drevesnice vrže. Pri nas misli marsikdo, da je vse opravljeno, ako si le obilo divjakov zaredí, a ne pomisli, koliko truda in koliko cepičev je treba, da se vsa drevesca pocepijo.

Tù se nahaja tretji pogrešek naših drevesnic, namreč da manjka potrebnih žlanih cepičev. Gospodarji naših drevesnic nimajo na svojem vrtu raznih sort starejih dreves, od katerih bi cepiče jemali za izrejo le taci dreves, ktera so znana, da so rodovitna in trpežna in katerih sad je sirov in posušen najbolj obražtan. Vsa taka francoska drevesca so pritlikovci in na divjake cepljena, kajti tukaj se ne gleda na sadje, ampak le na to, da se od njih obilo cepičev dobí vsako leto.

V francoskih drevesnicah so drevesa vseh plemen po mnogovrstnih kampih tako razvrstena, kakor se ena lože, ena bolj počasi prodajajo. Drevesa visokega debla (hochstamm) stojé v 8 vrstah, tako, da se vsako leto osmi del drevesec izkopá, a ravno toliko zopet zasadi. Gledati se tedaj mora pri drevescih, kakošno je drevo v prvem, kakošno v drugem, tretjem letu itd.

Na Francozkem se vidi, na priliko, tù in tam en oral zemlje, kjer rastejo na kutne cepljene hruške eno leto stare; poleg njega je drugi oral dveletnih hrušek, ki so za prodaj namenjene; blizo je pa sopet drug oral zemlje s kutnami posajen, ktere se bojo drugo leto pocepile. Vsaka drevesnica z drevési visokega debla ima drevesca enake starosti, enake visokosti in enake debelosti.

Gospodarske skušnje.

* Da pozimi mlade kure rada jajca nesó. Kakor je res, da kokoši o mrazu ne nesó jajec, tako res je pa tudi, da o gorkoti rade nesó. Zato imajo kmetje radi kokoši pozimi pri sebi v hiši. Pa sama gorkota ni še dovolj, da kokoši nesti začnejo. K temu pripomore skor največ zobanje. Posebna skrivnost pri tem pa je ta: 1. Zobjanje, za kar je ječmen najbolje, se jim mora vselej gorko, in če je moč, nekoliko

opraženo zobati dajati. 2. Dobro oprášeni ječmen se zná zavreti in kuram zobati dati, voda pa, v kateri je ječmen prevrel, naj se jim dá piti. 3. Poleti naberi mladih semenskih kopriv, posuši jih, pozimi pa jih skuhaj in osušene kokošim zobati dajaj. 4. Najbolj pa kokoši, kakor pravijo, potem nesó, ako se jim kruha na drobno zreže in jako spráži, potem pa nekoliko v vinu namoči in zobati dá.

* Vpljiv plemenne živine do mladih svojih. Naj si gospodarji, ki izrežajo živino, posebno dobro zapomnijo to-le: Po očetu se ravná hčí, po materi pa sin. Ta navskrižna dedšina je po skušnjah vtrjena in se posebno očitno vidi pri tistih materah, ktere po več kakor enega mladiča rodijo. To so že nekdanj Grki vedeli. Ko je enkrat mladeneč prašal starega možá: kaj misli, ali bo njegov konj pri olimpiškem jahanji dobil prvo premijo? mu je odgovoril stari mož: pozvedite, kakošna je bila kobilja — mati vašega konja. Mati, ki je spočela mladega, prelije krí svojo v mladiča svojega možkega spóla, ta pa, ako se plemení, kadar doraste, kri svojo v mladiča ženskega spóla, ktereja je naredil. Zato sta si stara mati (babica) in vnukinja podobna v svojih lastnostih.

Gospodarska novica.

* Najstareji hrast na svetu — je menda na Francozkem. To drevo stojí na vélikem dvorišču nekakega grada v okraji, ki se zove doljni Charante. V primerji meri deblo njegovo 30 čevljev. V votlini njegovi je soba z okroglo mizo, okoli ktere lahko sedí 12 oséb. Starost njegovo štejejo na 2000 let.

Slovenska dežela — most na Laško. Železnica belaško-ljubljanska. Reka.

Spisal avstrijsk kupčijsk svétnik.

Ne moremo si kaj, da ne bi še enkrat glasú povzdignili za stvar, toliko važno na več strani.

Res je hvalevredno, potegovati se „pro domo sua“ (za kočico svojo) in to je tudi večkrat prav lahko; al kam pridemo, ako vsak Avstrijanec le edino samo skrbi za svoje gnezdo! Nazadnje nam vsem skupaj vsahne studenec, ki bi nas lahko vse redil. Misel naša je, da ravno to, da nam manjka duhá edinstva, duhá zdruštva, je najbolj krivo, da je Avstrija v duševnem in materijalnem oziru zaostala za zapadnimi deželami (Francoskem, Angležkem itd.)

Le združtvo pomaga na noge blagim idejam, ktere dandanes zvonec nosijo po svetu.

Ako tù in tam gorí kaka vas, se suče in leta gospodar le okoli svoje hiše, da bi jo rešil požara; ni mu mar, da bi šel na drug konec gasit, kjer gorí sosedova hiša in po kateri žuga nevarnost vsi vasí. Taka se godí v Avstrii dandanes tudi kupčijstvu, obrtnijstvu in rokodelstvu, katerim žuga požar. Namesti da bi vsi združeni odvrčali nevarnost, se razcepljeni vrtimo le okoli svojega lastnega gnezda.

Al naj bode konec teh besedí, stopimo pred to, kar je prav za prav namen teh vrstíc.

Kakor morska ožina leží med dvema velikima zemljama in jih razdvojuje, prav tako leží tudi slovenska zemlja med Germanijo (Nemčijo) in Italijo (Laško), ali da krajše rečemo: slovenska okrajina je most, čez ktereja se iz Nemčije dohaja v Italijo, — zato pa je tudi za Avstrijo Slovenija neprecenljiv biser, o kateri naš Koseski, oziraje se v zgodovino vseh časov, po pravici poje: „Hrast se omaja in zid, zvestoba Slovenca ne gane.“ Po pravici tedaj je tudi vrli dr. Toman v državni zbornici 3. aprila državnemu ministru Schmer-

lingu zaklical, da Jugoslovani avstrijski in tedaj tudi Slovenci se ne smejo v en koš metati z Italijanisi, kakor tudi Slovencev ogerskih takrat niso omamili valbilni glasovi, ko se je Magjar spuntal zoper Avstrijo. Slavenski narod je bil tu in tam samotilo (izolator) laške in magjarske prekucije. Zob nemilega časa je razglodal veličanske stavbe, mostove, jezi in trdnjave; most pa, kateri iz Nemčije pelje v Italijo — na videz malo Slovenijo — je previdnost božja ohranila v blagor Avstrii v vseh viharjih, da še zdaj kakor nekdanji trden stoji in se nad njim razbijajo valovi velikonemški in velikoitalijski. Marsikaka slà je že hotla pohrustati Slovence; al ni bilo mogoče: stvar Božja ne dá se pokončati. In kakor je bilo, tako tudi bode v prihodnje. Bog daj, da bi nikdar več ne bilo treba, da bi se slovenska zemlja morala zopet dvigniti kot medgorje med viharne valove; al če pride ura, stala bo zopet kot izolator pogubivnih naklepov vsaki dan.

Gledé v preteklost in v prihodnost poprašujemo se, ktera železnica se strinja bolj z blagrom Avstrije: ali ona iz Belaka čez Potablo v Videm, ali ona iz Belaka v Ljubljano?

Ne na zahodnje obrežje jadranskega morja, ampak na izhodnje naj se upró oči Avstrije, na Trst namreč in še posebno na Reko; tu so dežele zad, kjer more avstrijska kupčija veselo cvesti, — tu nam je pred očmi sueški kanal zavoljo kupčije v Indijo. Kaj more avstrijski vladi in državi na korist biti, da bi se bolj ozirala na luko (ladjostajo) beneško kakor reško in tržaško, in bi se raje vozilo čez deželo od danes do jutri, kakor čez stanovitna slovanska tla iz Belaka v Ljubljano? Friuljski poskus prekucije, res, da je bila le veša, ki je kmali izginila; al pameten mož vé, da je vés največ v močvirni zemlji, kjer so skriti prepadi in brezna — politično nevarnih strank.

Pa tudi brez vsega ozira na vojaške in politične razmere je železnica belasko-ljubljanska za avstrijsko kupčijo že zavoljo Reke od največje važnosti. Reka, in desetkrat ponavljam to, Reka mora biti prvo skladišče (Hauptstappelpfad) avstrijsko, ako Avstrija kadaj hoče veliko kupčijo imeti po svetu. Dunaj, Pešt, Praga, Brno, Gradec, Temešvar, Zemun, Sisek, na kratko rečeno: večina imenitnejših trgovskih mest avstrijskih ima najkrajšo pot na Reko. Ktera avstrijska mesta pa imajo Benetke za seboj?

Ako se dovrši belasko-ljubljanska železnica in železnica v Zemun itd., je potem tudi najkrajši pot iz Londona in Pariza v Carigrad. Al o vsem tem je bilo že mnogo govorno in pisano; ne bomo tedaj nosili vode v Savo. Naš namen je bil le, zdaj, ko se železnica belasko-ljubljanska zopet iz mrtvila izbuja, še enkrat poudariti važnost jadranskega in črnega morja za avstrijsko kupčijo in pomembo primorja reškega.

Ce tudi dobro poznamo pregovor, da „mu gosle stolčejo, kdor resnico gode“, se vendar ne bojimo pregovora tega, ker mislimo, da ne mečemo boba v steno, dokler je še čas, dramiti svet in vlado, da vidi, kaj je pravo in dobro!

Podučne stvari.

Nekoliko besed o godbi.

Z živejšim narodnim življenjem se živejše goji in izobrazuje tudi narodno slovansko petje. Radostno opazuje vsak rodoljub, kako se množijo društva, v katerih se prepeva slovenski, in kako si prizadevajo pevci, da napredujejo. Gotovo je tedaj zanimivo in koristno, ako se izvé kaj več o slovanskem petju in v obče o slovanski muziki.

Ta misel me je spodbodla, da pojavim Slovencem, kako je godbeni odsek „umělecke besede“ v Pragi rešil vprašanje: „je li slovanski ton*) izključno trd (dur) ali mehke (moll)?“ Pritrdil je godbeni odsek temu, kar je razlagal o tem slavnoznani umetnik gosp. Zvonař, in se glasi na kratko tako:

Slovanski ton ni ne izključno trd, ne izključno mehke ton. Mehki ton dopolnuje trdega; trdi ton bi pa brez mehkega ne bil popoln.

Iz narodnih napevov vseh narodov se more posneti, da se oba tona uzajemno spletata, bodi si v enem in istem napevu, ali v raznih napevih. V prvi priliki prehajajo napevi v trdem tonu v mehkega, ali pa napevi mehkega prehajajo v trdi ton; v drugi priliki izvija se ves napev ali v mehke ali v trdem tonu. Da v nekterem napevu nadvladuje trdi ton, v nekterem mehki, je morebiti le zgolj naključba; sicer je stvar naravna, da tam, kjer sta dva skladatelja, po okolnostih nadvladuje za nekoliko časa zdaj ta zdaj uni.

Večidel imajo napevi ktereга koli naroda enega samega skladatelja; po naravi njegovi je tedaj različen plod njegovih misli (duhá). Ako so misli njegove krotke, nježne, tožne, je pesem njegova najbrže v mehke tonu; ako je pa duhá živahnega, veselega, brž ko ne da pesem poje v trdem tonu.

Pesem, ktero si izmisli narodu priljubljen pevec, lahko pride med narod. Po takem se lahko primeri, da o kakem času se rodi več napevov v trdem, o drugem pa več v mehke tonu.

Vzrok temu so zopet ali zgolj naključba ali pa posebne razmere časov. Ako napravi kdo pesem v mehke tonu in se ta pesem priljubi narodu, lahko je potem, da se navadijo ljudje za nekoliko časa mehkega tona. Ako so časi žalostni, je tedaj mogoče, da pevec in po njem ljudstvo izrazuje čutila potrutih svojih prs v mehke tonu.

Za to in uno najdemo prilik pri českem narodu (v muzikalnih zadevah staroslavnem).

Z ypeljavo rimskega korala, ktereга so se bili poprijeli Čehi zeló zgodaj, navadili so se onega mičnega zibanja med trdim in mehkim tonom, kar je posebnost nekterih cerkvenih skladeb; tako so pa tudi v časih preganjanja tolažili potrtega svojega duhá večidel v mehke tonu.

Gledé na naravo slovenskega duhá, ki rad premišljuje letaje v neznane višine, toda tudi rad vživa s polnimi požeri radost in slast življenja, pa nad ideali ne pozablja materijalnosti, — se ne more reči, da bi le edini, mehki ton njemu bil lasten.

Po vsem tem se more to-le rêči: Slovanski ton je namešan (zdaj trd, zdaj mehke); kajti le v taki zvezi obeh tonov se more slovanski duh popolnoma izrazovati. Da bi Slovan peval zmiraj le v trdem tonu, zato je preveč gibljivega značaja in preveč občutljiv za vnanje vtiske; brž mu seže do živega vse grenko, kar mu kalí veselje; ker je mehkega srca, si dá radost kmali kaliti, pa je tudi premalo filozof, da bi ga ne brigalo, kar mu je zoprno.

Da bi pa neprenehoma popeval le v mehke tonu, a to tudi ne; kajti toliko trdne, moške narave je pa vendar, da ga ne potêre vsaka žal; tudi ima lahkomiselnosti toliko, da se zopet iz nadlog izviti upa, nadja se, da mu Bog pomore. Vse to mu ne pripušča, da bi dolgo pobešal glavo, — brž se mu duh zvedrí in — zapoje v veselem tonu.

*) Da kakega neskušeneга in nevedeneга slovenskega jeziktrepca (purista) ne prestraši beseda ton, češ, da je germanizem, mu rečemo v tolažbo, da ton v muzičnem pomenu rabijo vsa slovanska narečja, ker ni nemškega, ampak je grškega izvira od *tonos* (Spannung), od ktereга si ga je tudi Nemec izposodil.